

33. Директива Ради 2006/117/Євратом від 20 листопада 2006 р. про нагляд та контроль за перевезенням радіоактивних відходів та відпрацьованого ядерного палива // Official Journal of the European Union L 337, 5.12.2006, pp. 21–32.

34. Директива Ради 2014/87/Євратом від 8 липня 2014 р., яка змінює Директиву 2009/71/Євратом, що встановлює для Співтовариства основи з ядерної безпеки ядерних установок // Official Journal of the European Union L 219, 25.7.2014, pp. 42–52.

35. Директива Ради 2013/59/Євратом від 5 грудня 2013 р., що встановлює основні норми безпеки для захисту від небезпеки, яка виникає від іонізуючої радіації, та припиняє дію Директив 89/618/Євратом, 90/641/Євратом, 96/29/Євратом, 97/43/Євратом та 2003/122/Євратом // Official Journal of the European Union L 013, 17.01.2014, pp. 42–52).

УДК 349.6:(502.6/7:34.03)(477)

ДО ПИТАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД

Черемнова А.

(кандидат юридичних наук, доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права Національного університету «Одеська юридична академія»)

Анотація. Статтю присвячено дослідженню правової природи юридичної відповідальності за порушення вимог природно-заповідного законодавства. Визначено поняття порушення природно-заповідного законодавства, проаналізовано особливості юридичної відповідальності за правопорушення у зазначеній сфері, сформульовані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства

Ключові слова: юридична відповідальність, природно-заповідний фонд, природно-заповідне правопорушення, таксова відповідальність.

Аннотация. Статья посвящена исследованию правовой природы юридической ответственности за нарушение требований природно-заповедного законодательства. Определено понятие нарушения природно-заповедного законодательства, проанализированы особенности юридической ответственности за правонарушения в указанной сфере, сформулированы предложения по совершенствованию действующего законодательства.

Ключевые слова: юридическая ответственность, природно-заповедный фонд, природно-заповедное правонарушение, таксовая ответственность.

Annotation. The article is devoted to the study of the legal nature of legal liability for violation of the requirements of nature conservation legislation. The concept of violation of natural conservation legislation was determined, peculiarities of legal liability for offenses in this area were analyzed, proposals were made regarding the improvement of current legislation.

Key words: legal liability, natural conservation fund, natural conservation offense, tax liability.

Постановка проблеми. В еколого-правовій науці проблема юридичної відповідальності в сфері порушення вимог природно-заповідного законодавства є однією з головних і достатньо актуальних. Правова відповідальність за недотримання приписів природно-заповідного законодавства є складовою частиною інституту юридичної відповідальності в сфері екології, але разом з тим, має і свої особливості застосування. Для з'ясування правової природи юридичної відповідальності, що може наставати за порушення вимог природно-заповідного законодавства, необхідно визначитися з її поняттям і підставами, дослідити особливості застосування цивільної відповідальності. Підвищена юридична відповідальність за порушення режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також за знищення та пошкодження заповідних комплексів та їх ресурсів є запорукою збереження існуючих організаційно-правових форм заповідання.

Стан опрацювання. Дослідженням окремих аспектів правової природи юридичної відповідальності за порушення вимог екологічного законодавства присвятили наукові праці такі вчені-правознавці, як Балюк Г.І., Бевзенко В.М., Годованюк А.Й., Каракаш І.І., Ковтун О.М., Красилич Н.Д., Краснова М.В., Марич Х.М., Мунтян В.Л., Розовський Б.Г., Титова Н.І., Шемшученко Ю.С. та інші науковці. Водночас спеціальних досліджень

особливостей юридичної відповідальності за порушення вимог природно-заповідного законодавства в юридичній літературі бракує.

Метою статті є виявлення особливостей застосування юридичної відповідальності за порушення вимог природно-заповідного законодавства і формулювання пропозицій щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Відповідальність як соціальна категорія є важливим елементом забезпечення правопорядку в державі. За допомогою застосування заходів юридичної відповідальності в сфері екології реалізується державно-владний вплив на поведінку осіб, діяння яких порушують вимоги в сфері раціонального природокористування, відтворення природних об'єктів та їх ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки.

В умовах кризової екологічної ситуації природно-заповідний фонд в нашій державі виконує надзвичайно важливу еколого-стабілізуючу функцію, оскільки його території та об'єкти мають особливу екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і призначені для збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду видів тварин і рослин, підтримання загального екологічного балансу та здійснення фонового моніторингу довкілля. Тому серед можливих засобів збереження природно-заповідного фонду виділяється один із головних засобів - встановлення підвищеної юридичної відповідальності за порушення правового режиму цих територій, а також за знищення та пошкодження заповідних природних комплексів та об'єктів.

Проблемам правової відповідальності у вітчизняній еколого-правовій науці завжди приділялась достатня увага, проте, і сьогодні правова доктрина не напрацювала єдиного підходу до розуміння сутності юридичної відповідальності в сфері екології. Вчені-правознавці вказують на існування юридичної відповідальності у двох її проявах: позитивній (проспективній,) та негативній (ретроспективній). Поділ відповідальності на позитивну і негативну має як своїх прихильників, так опонентів-критиків, які наводять вагомі аргументи на користь своїх точок зору. Втім проблема прийнятності чи неприйнятності позитивної відповідальності є надзвичайно важливою, оскільки породжує виникнення питань про співвідношення відповідальності і санкції правової норми, відповідальності і обов'язку, відповідальності і засобів захисту порушених прав, відповідальності і правомірної поведінки тощо. Так, Каракаш І.І. пропонує розглядати під позитивною відповідальністю дотримання усіма суб'єктами-природокористувачами вимог об'єктивних закономірностей взаємодії суспільства з природним середовищем з метою задоволення економічних і екологічних інтересів [1, с. 298]. Тищенко Г. В. розуміє під позитивною відповідальністю правомірну екологічно спрямовану діяльність, яка передбачає виконання і дотримання юридично встановлених заходів відповідальності наперед, за майбутні негативні наслідки екологічної діяльності [2, с. 137-138]. Шемшученко Ю.С. відзначає можливість існування позитивної відповідальності, але розглядає її не стільки в правовому, а філософсько-соціальному аспекті, тобто позитивна відповідальність – це не що інше, як загальносоціальна відповідальність, яка не співпадає з юридичною відповідальністю як особливою правовою категорією, що виникає у зв'язку з необхідністю покарання порушників правових вимог[3, с. 56].

Негативна відповідальність завжди носить ретроспективний характер і передбачає застосування до правопорушника відповідних санкцій, встановлених законодавством, за недотримання приписів еколого-правових норм. У процесі дослідження питань правової охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду встановлено, що без функціонування належного механізму юридичної відповідальності ускладнюється реалізація таких заходів як: встановлення відповідного охоронного режиму заповідних територій, організація систематичних спостережень за станом заповідних комплексів та об'єктів, проведення комплексних досліджень з метою розробки наукових основ їх збереження і ефективного використання, дотримання вимог щодо охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду при здійсненні господарської, управлінської та

іншої діяльності, розробка проектної і проектно-планувальної документації, землеустрій, проведення екологічних експертиз, здійснення державного і громадського контролю за дотриманням відповідного охоронного режиму тощо. Отже, юридична відповідальність за порушення вимог природно-заповідного законодавства є основним складовим елементом правового механізму забезпечення екологічного правопорядку та основною умовою ефективної реалізації цілей національної екологічної політики.

Юридичну відповідальність за порушення вимог природно-заповідного законодавства у вузько юридичному сенсі, що називається ретроспективною чи негативною відповідальністю, можна визначити як сукупність встановлених державою правових норм, що покладають обов'язок на правопорушника понести негативні наслідки у вигляді відповідних санкцій, що накладаються за порушення порядку використання, відтворення та охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також порядку їх організації і функціонування.

Відповідальність за порушення вимог природно-заповідного законодавства, будучи складовою частиною правової системи, виконує надзвичайно важливі функції. Так, стимулююча функція юридичної відповідальності спонукає особу до виконання вимог природно-заповідного законодавства; превентивно-інформаційна полягає у створенні системи, за якої виконання природно-заповідного законодавства базується на застосуванні системи переконань та формуванні умов, що унеможливають протиправну поведінку осіб; компенсаційна функція полягає у відшкодуванні завданої шкоди та відновленні стану територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що існував до вчинення природно-заповідного правопорушення; каральна функція полягає в покаранні осіб, винних у скоєнні природно-заповідних правопорушень; виховна функція реалізується через формування у свідомості особи знань щодо екологічних норм, стандартів екологічно виваженої поведінки та екологічної правосвідомості [4, с. 156].

Однією із підстав юридичної відповідальності за порушення режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду є скоєння екологічного правопорушення. В еколого-правовій літературі відсутня єдність точок зору стосовно визначення поняття екологічного правопорушення. Бринчук М. М. розуміє під екологічним правопорушенням протиправне, як правило, винне діяння (дія чи бездіяльність), скоєне праводієздатним суб'єктом, що завдає чи несе реальну загрозу завдання екологічної шкоди чи порушення права і законних інтересів суб'єктів екологічного права [5, с. 477]. Шемшученко Ю. С. вважає, що екологічним правопорушенням є протиправне, винне, соціально шкідливе, а для кримінальних злочинів – суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність), що посягає на екологічний правопорядок, і за скоєння якого законом встановлена юридична відповідальність [3, с. 63]. Каракаш І. І. формулює визначення екологічного правопорушення як винну протиправну дію чи бездіяльність, що порушує встановлений державою правопорядок в сфері використання природних об'єктів та їх ресурсів, охорони навколишнього природного середовища і відтворення ресурсів природи, що завдає шкоду чи створює загрозу завдання шкоди навколишньому середовищу, за що діючим законодавством передбачена юридична відповідальність [1, с. 304]. Шульга М. В. визначає його як винну, протиправну дію (бездіяльність), що порушує встановлений державою правопорядок, права і обов'язки громадян і організацій у сфері раціонального використання природних ресурсів, їх відновлення і охорони навколишнього природного середовища, за вчинення якої законом передбачена юридична відповідальність [6, с. 184]. Таким чином, під екологічним правопорушенням розуміється протиправне, як правило, винне діяння праводієздатної особи, що посягає на встановлений в державі екологічний правопорядок, за вчинення якого передбачена юридична відповідальність.

Порушення законодавства про природно-заповідний фонд є різновидом екологічних правопорушень, тому цей вид екологічних правопорушень можна визначити наступним чином: протиправне, як правило, винне діяння праводієздатної особи, що посягає на встановлений особливий режим охорони, відтворення та використання

територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також порядок організації і функціонування заповідних територій, за вчинення якого передбачена юридична відповідальність.

Умовою застосування юридичної відповідальності за скоєння природно заповідних правопорушень є наявність складу такого правопорушення. Перелік порушень природно-заповідного законодавства, за скоєння яких настає дисциплінарна, адміністративна, цивільна та кримінальна відповідальність, визначений у ст. 64 Закону України «Про природно-заповідний фонд України». Так, юридична відповідальність настає за: нецільове використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, порушення вимог проектів створення та організації територій природно-заповідного фонду; здійснення в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон забороненої господарської діяльності; організацію на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, в їх охоронних зонах господарської діяльності без попереднього проведення екологічної експертизи або з порушенням її висновків; невжиття заходів щодо попередження і ліквідації екологічних наслідків аварій та іншого шкідливого впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду; порушення строків і порядку розгляду клопотань про створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду; порушення вимог щодо використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду; перевищення допустимих хімічних, фізичних, біотичних та інших впливів і антропогенних навантажень, порушення вимог наданих дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно заповідного фонду; псування, пошкодження чи знищення природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду та зарезервованих для включення до його складу; самочинну зміну меж, відведення територій та об'єктів природно заповідного фонду для інших потреб. Законодавством України може бути встановлена відповідальність і за інші порушення законодавства про природно-заповідний фонд [7].

Юридичній відповідальності за порушення природно-заповідного законодавства властиві риси, які притаманні правовому інституту юридичної відповідальності в цілому. Проте, можна стверджувати, що юридична відповідальність в досліджуваній сфері має свою специфіку, обумовлену особливостями об'єкта посягань. Особливістю юридичної відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд є встановлення більш суворих адміністративних, майнових та кримінальних санкцій за скоєні правопорушення. Але однією із основних проблем, що виникають в процесі застосування цивільної відповідальності, є визначення розміру шкоди, завданої внаслідок порушення вимог природно-заповідного законодавства. Стаття 65 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» розкриває особливості застосування цивільної відповідальності за порушення природно-заповідного законодавства: так, розмір шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про природно-заповідний фонд, визначається на основі кадастрової еколого-економічної оцінки включених до його складу територій та об'єктів, що проводиться відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України», та спеціальних такс, які затверджуються Кабінетом Міністрів України. Основними нормативними документами, які регулюють порядок обчислення розмірів шкоди, заподіяної порушенням природно-заповідного законодавства, є постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №541 «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд»[8] та постанова Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2012 року № 1030 «Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання)» [9].

Відповідно постановою №541 затверджені такси, за якими обчислюється розмір шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд, в результаті таких неправомірних дій: незаконної рубки або пошкодження дерев та рослин,

що мають здерев'яніле стебло, до ступеня припинення росту; пошкодження дерев та рослин, що мають здерев'яніле стебло, до ступеня неприпинення росту; знищення або пошкодження лісових культур, природного підросту та самосіву, сіянців і саджанців; знищення або пошкодження газонів та квітників; самовільна заготівля сіна або випасання худоби; незаконний збір або знищення дикорослих трав'янистих рослин, лісової підстилки, лікарських рослин, дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, другорядних лісових матеріалів; незаконне добування чи знищення об'єктів тваринного світу, пошкодження або знищення їх жител та споруд, місць перебування і розмноження; пошкодження карстово-спелеологічних, геологічних та гідрологічних об'єктів; проїзду транспорту, прольоту та посадки літальних апаратів; самовільного використання земель, зняття ґрунтового покриття, забруднення та засмічення їх територій; знищення або пошкодження інформаційно-охоронних та інших знаків; знищення або пошкодження осушувальних каналів, дренажних і протиерозійних систем, доріг та інших об'єктів. Дія зазначеної постанови не поширюється на види грибів, рослин і тварин, занесених до Червоної книги України, завдана шкода цим об'єктам обчислюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2012 року № 1030.

Застосування такої відповідальності при заподіюванні шкоди територіям та об'єктам природно-заповідного фонду є можливим у випадку, якщо шкода завдана окремим об'єктам заповідної території (в результаті незаконної рубки або пошкодження дерев та рослин, що мають здерев'яніле стебло, до ступеня припинення росту; знищення або пошкодження лісових культур, природного підросту та самосіву, сіянців і саджанців; незаконне добування чи знищення об'єктів тваринного світу, пошкодження або знищення їх жител та споруд, місць перебування і розмноження). Але інколи шкода може завдаватися всьому природному комплексу чи штучно створеному заповідному об'єкту, у такому разі, завдана шкода, відповідно до положень ст. 65 Закону України «Про природно-заповідний фонд», повинна обчислюватися на основі кадастрової еколого-економічної оцінки такого об'єкту. Разом з тим, проведення такої еколого-економічної оцінки сьогодні є досить проблематичним питанням, оскільки, кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду не ведеться і відсутня Методика кадастрової еколого-економічної оцінки територій та об'єктів природно-заповідного фонду [10, с. 153]. Крім цього, розмір завданої шкоди, обчислений відповідно до існуючих такс, завжди визначається у гривнях, а це унеможливорює враховувати існуючі в країні інфляційні процеси і визначити реальну шкоду. Видається більш доцільним, щоб в таксах розмір завданої шкоди обчислювався у мінімальних розмірах заробітної плати або у неоподатковуваних мінімумах доходів громадян, що сприятиме об'єктивному визначенню розміру завданої шкоди природно-заповідним територіям та об'єктам.

Висновки. Юридична відповідальність за порушення вимог природно-заповідного законодавства у вузько юридичному сенсі це сукупність встановлених державою правових норм, що покладають обов'язок на правопорушника понести негативні наслідки у вигляді відповідних санкцій, що накладаються за порушення порядку використання, відтворення та охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також порядку їх організації і функціонування.

Підставами юридичної відповідальності за порушення вимог природно-заповідного законодавства є факт скоєння правопорушення у відповідній сфері та наявність правової норми, що передбачає юридичну відповідальність за порушення вимог природно-заповідного законодавства.

Порушення законодавства про природно-заповідний фонд це протиправне, як правило, винне діяння праводієздатної особи, що посягає на встановлений особливий режим охорони, відтворення та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також порядок організації і функціонування заповідних територій, за вчинення якого передбачена юридична відповідальність.

Юридичній відповідальності за порушення природно-заповідного законодавства властиві риси, які притаманні правовому інституту юридичної відповідальності в цілому. Проте, можна стверджувати, що юридична відповідальність в досліджуваній сфері має свою специфіку, обумовлену особливостями об'єкта посягань. Особливістю юридичної відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд є встановлення більш суворих адміністративних, майнових та кримінальних санкцій за скоєні правопорушення. Але однією із основних проблем, що виникають в процесі застосування цивільної відповідальності, є визначення розміру шкоди, завданої внаслідок порушення вимог природно-заповідного законодавства.

Особливістю застосування цивільної відповідальності за порушення вимог природно-заповідного законодавства є те, що розмір шкоди, визначається на основі кадастрової еколого-економічної оцінки включених до його складу територій та об'єктів, що проводиться відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» та спеціальних такс. Щодо проведення еколого-економічної оцінки заповідних територій, то наразі це питання є досить проблематичним питанням, оскільки, кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду не ведеться і відсутня сама методика проведення кадастрової еколого-економічної оцінки заповідних об'єктів та територій. Стосовно наявних такс, за якими розраховується завдана шкода територіям та об'єктам природно-заповідного фонду, то теж маємо проблему. Розмір завданої шкоди, обчислений відповідно до існуючих такс, завжди визначається у гривнях, а це унеможливорює враховувати існуючі в країні інфляційні процеси і визначити реальну шкоду. Видається більш виправданим, щоб в таксах розмір завданої шкоди визначався у мінімальних розмірах заробітної плати або у неоподатковуваних мінімумах доходів громадян, що сприятиме об'єктивному визначенню розміру завданої шкоди природно-заповідним територіям та об'єктам.

Список використаних джерел

1. Екологічне право України: підр. для студ. вищ. навч. закладів / За ред. Каракаша І. І. – Одеса: Фенікс, 2012. – 788 с.
2. Тищенко Г. В. Екологічне право. Навч. посібник для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Юмана, 2001. – 256 с.
3. Шемшученко Ю. С. Юридическая ответственность в области охраны окружающей среды: монография / Ю. С. Шемшученко, В. Л. Мунтян, Б. Г. Розовский. — К.: Наукова думка, 1978. — 280 с.
4. Екологічне право: [підр. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / За ред. А. П. Гетьмана. – Х.: Право, 2013. – 432 с.
5. Бринчук М. М. Экологическое право (право окружающей среды): Учеб. для высш. юрид. учеб. заведений. – М.: Юрист, 1998. – 688 с.
6. Екологічне право України: [підр. для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / В. К. Попов, А. П. Гетьман, С. В. Разметаєв та інш.; За ред. В. К. Попова та А. П. Гетьмана. – Х.: Право, 2001. – 385 с.
7. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 червня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № . – Ст.
8. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд: постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №541
9. Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання): постанова Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2012 року № 1030
10. Ковтун О. М. Деякі аспекти юридичної відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд України // Вісник академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок. – 2001. – № 3 (12). – Ст. 153 – 157.

CHEREMNOVA A.I. TO THE ISSUE OF PECULIARITIES OF LEGAL LIABILITY FOR VIOLATION OF THE LEGISLATION ON THE NATURE RESERVE FUND

Violation of the legislation on the nature reserve fund is unlawful, as a rule, the guilty act of a law-abiding person infringing the established special regime for the protection, reproduction and use of the territories and objects of the nature reserve fund, as well as the procedure for the organization and operation of protected areas for committing Which provides for legal liability.

The peculiarity of legal liability for violation of the legislation on the nature reserve fund is the establishment of more stringent administrative, property and criminal sanctions for the committed offenses. But one of the main problems arising in the process of civil liability is the determination of the amount of damage caused as a result of violation of the requirements of nature conservation legislation.

The peculiarity of civil liability for violation of the requirements of the nature-protected legislation is that the amount of damage is determined on the basis of the cadastral ecological and economic assessment of the territories and objects included in its composition, which is carried out in accordance with the Law of Ukraine "On the Nature Reserve Fund of Ukraine" And special fares. Regarding the ecological and economic assessment of protected areas, this issue is currently a rather problematic issue, since the inventory of territories and objects of the nature reserve fund is not being conducted and the method itself for conducting a cadastral ecological-economic evaluation of protected objects and territories is absent. Regarding the existing tax rates, which are calculated for damage to the territories and objects of the nature reserve fund, we also have a problem. The size of the damage, calculated in accordance with the existing tax rates, is always determined in hryvnias, which makes it impossible to take into account the existing inflation processes in the country and to determine the real harm. It seems more justified that in dachshunds, the size of the harm done is determined in the minimum wages or in non-taxable minimum incomes, which will help to objectively determine the size of damage to nature reserves and objects.

ПРО СОЦІАЛЬНУ ОБУМОВЛЕНІСТЬ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ ТЕОРІЇ ТА МЕТОДОЛОГІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Шемшученко Ю.С.

(доктор юридичних наук, професор, академік НАН України, академік НАПрН України, директор Інституту держави і права НАН України імені В.М. Корецького)

Костицький В.В.

(доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, Президент Асоціації українських правників, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Анотація. *Автори розглядають сучасні проблеми розвитку суспільства та їх вплив на екологічне право, юридичний зміст таких фундаментальних понять екологічного права, зокрема, таких, як навколишнє природне середовище (довкілля), принципи екологічного права, їх соціолого-правовий зміст, право на сприятливе довкілля як суб'єктивне право людини, проблеми розробки проекту Екологічного кодексу України.*

Ключові слова: *екологічне право, право на сприятливе довкілля, принципи екологічного права, екологічне законодавство, кодифікація екологічного законодавства, Екологічний кодекс України.*

Аннотация. *Авторы рассматривают проблемы развития современного общества и их влияние на экологическое право, юридическое содержание таких фундаментальных понятий экологического права, как принципы экологического права, их социолого-правовое содержание, право на благоприятную окружающую среду как субъективное право, проблемы разработки проекта Экологического кодекса Украины.*

Ключевые слова: *экологическое право, право на благоприятную окружающую среду как субъективное право человека, принципы экологического права, кодификация экологического законодательства, Экологический кодекс Украины.*

Annotation. *The authors consider the contemporary issues of the development of the society and their impact on environmental legislation codification, legal nature of the fundamental notions of the environmental law, namely the environment, principles of the environmental law, their sociological and legal content, right to healthy environment as a human right, problems of the Draft Ecological Code of Ukraine development.*

Keywords: *environmental law, right to healthy environment, principles of the environmental law, environmental legislation, codification of environmental law, Ecological Code of Ukraine.*

1. Особливості сучасного глобалізованого світу обумовлюють потребу в переосмисленні наших уявлень про право і державу та їх роль і місце у розвитку громадянського суспільства. Розвиток системи права призводить не тільки до виокремлення нових галузей права та інститутів права, але й перегляду багатьох теоретико-методологічних положень, що лежать в основі загальносуспільних уявлень про природу, суспільство та людину. Автори статті уже ставили подібні питання на етапі формування української науки екологічного права у 70-80-х роках минулого століття, а потім у період стрімкого розвитку екологічного законодавства України у 90-х роках ХХ